

Nogle Iagttagelser over Strø Bjerges Opbygning.

af

AKSEL NØRVANG.

I nyere Tid har Problemerne om Aasenes Dannelse været meget diskuterede, og stærkt divergerende Anskuelser er kommet til Orde. Rigtigheden af den DE GEER'ske Opfattelse af Aasene som Smeltevandsaflejringer dannet i Tunneler under Isen, er blevet draget i Tvivl paa Grund af mange danske Aases afvigende Opbygning. De oppressede Lag (Beta-Lagene) og Moræneleret, der snart optræder som et ofte stejltstillet, tyndt Lag i Aasene, snart som et mægtigere Dække over dem, samt Aasmaterialets ofte storstenede, moræneagtige Udseende har bevæget flere til at opfatte dem som en Slags Randmoræner. Dette har ikke blot været Tilfældet med de fynske Aase (H. P. STEENSBY 1925, V. MILTHERS 1932 S. 36), men ogsaa med flere af de fremtrædende sjællandske Aase, deriblandt til Dels Mogenstrup Aasen (V. MILTHERS 1906 og 1908 S. 189—190, S. 223), og der er ogsaa rejst Tvivl om, hvorvidt den største af de nordsjællandske Aase, Strø Bjerge — Nordøst for Frederikssund —, skulde opfattes som en virkelig Aas, bl. a. paa Grund af en ejendommelig Gennembrudsdal, Skaaret, som senere skal omtales. »Dennes Tilstedeværelse viser, sammen med andre Ting, at der, samtidig med at der var isfrit Nord for Aasen, endnu laa Is ved dens Sydside, hvorfra den Vandstrøm er udgaaet, som har dannet »Skaaret«. Dette i Forbindelse med, at Strø Bjerge ikke — som Aase i Almindelighed —, er ledsaget af de som Aasgrave betegnede Erosionsfurer ved Siderne, har gjort, at det har været anset for usikkert, om Bakkeryggen var at tyde som en Rullestensaas, eller om den ikke var en Randmorænevold« (V. MILTHERS 1935 S. 78—80). Trods de nævnte Betæneligheder anser V. MILTHERS dog i det citerede Arbejde Strø Bjerge for at være en Aas aflejret af Smeltevand, der er kommet fra en Retning mellem Øst og Syd.

Ved sine Undersøgelser af de midtsjællandske Aase, bl. a. Mogenstrup Aasen, har S. A. ANDERSEN (1931) uddybet Spørgsmaalet nærmere og bragt en Del nye Synspunkter og Betragtningmaader i Anvendelse, hvorved han er kommet til den Opfattelse, at Aasene baade af den sjællandske og den fynske Type skal betragtes som aflejret af Smeltevandet i Tunneler under Isens døde Randbræmme.

For at se om disse Betragtningmaader lod sig anvende over for Strø Bjerger, saaledes at man kunde faa afgjort, hvorledes denne Aasryg — Danmarks største næstefter Mogenstrup Aas — er dannet, har jeg i 1935—36 foretaget en Undersøgelse af den og især af de ret store Profiler, der nu er synlige i den. Samtidig er der foretaget en detailleret Kartering af Aasen. Jeg er herved naaet til den Opfattelse, at Strø Bjerger er en Aas, aflejret af Smeltevand i en Tunnel i Dødis, saaledes som det vil fremgaa af det følgende.

Jeg vil her benytte Lejligheden til at rette en Tak til Hr. Dr. phil. S. A. ANDERSEN for den udmærkede Hjælp, han saa beredvillig har ydet mig baade med Tilrettelæggelsen af Arbejdet og ved den senere Bearbejdelse af det indsamlede Materiale. Ligeledes vil jeg takke Hr. Docent ALFRED ROSENKRANTZ, der har gjort mig den Tjeneste at gennemlæse Manuskriptet. Endelig vil jeg bede Hr. Assistent KR. SKOUSBØLL HANSEN, der har undersøgt Kalkindholdet i de forskellige Sandprøver, jeg har hjembragt fra Aasen, om at modtage min Tak for dette Arbejde.

Beskrivelse af Aasen og de vigtigste Profiler.

Den 8 km lange Bakkerække, der almindeligvis kaldes Strø Bjerger, bestaar af tre vel adskilte Afsnit, der har et ret forskelligt Udseende. Det sydøstligste kun svagt buede Afsnit, det egentlige Strø Bjerg (Fig. 1) er det længste, nemlig 4,5 km. Ca. 1. km fra Sydøstenden naar Aasen sin største Højde, 38 m o. H., og herfra aftager Højden jævnt mod Nordvest. Paa største Delen af denne Strækning viser Aasen sig som en tydelig Planaas, idet den har en flad Ryg og stejle Skrænter. Den næsten plane Overflade har et svagt Fald mod Nordvest. Ved Rugaard ca. 1 km fra Aasbakkens Nordvestende afsluttes denne Flade med en tværgaaende Skrænt, og Nordvest for denne er Aasen lavere og mere uregelmæssig. Ejendommeligt ved denne Bakke er, at den ca. 2 km fra Sydøstenden er gennembrudt af den

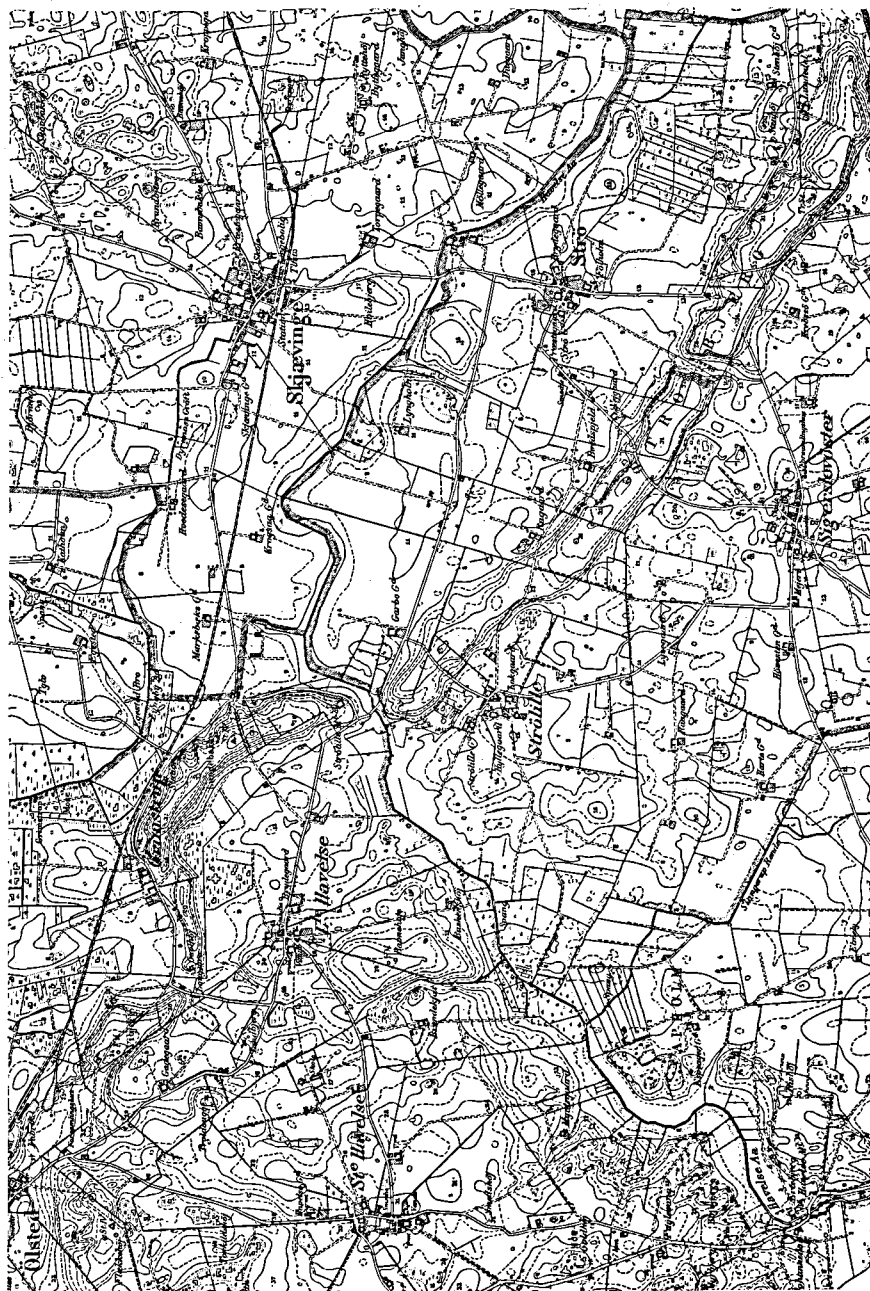

Fig. 1. Stro Bjerg med Omgivelser. 1:40.000. (Efter Geodætisk Instituts Kort).

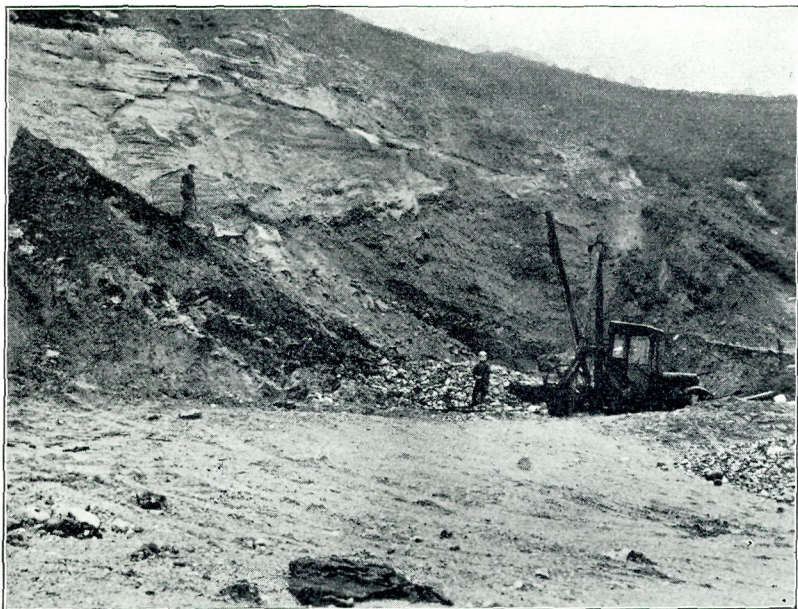
ca. 100 m brede Dal, Skaaret (Fig. 9, Side 80), hvis skarpskaarne Skrænter, i Modsætning til Skrænterne ved de øvrige af Aasens Afbrydelser, har et ganske lige Forløb og derved tydelig viser, at Skaaret er en senere Dannelse. (V. MILTHERS, 1935, S. 80).

Fig. 2. En Del af Sydvestvæggen i Grusgraven Øst for Skaaret. Nederst Rullestensgruset, der danner Aasens Kærne; derover nogle faa Meter Finsand.

I Strø Bjerger findes nu tre Grusgrave, hvori man kan iagttage Aasens Opbygning. Den sydøstligste Grusgrav, 500 m Sydøst for Skaaret (Fig. 2), er ført ind i Aasens Nordøstskrænt, saaledes at Grusgravens Længdeakse ligger parallelt med Aasen. I Sydvestvæggen, der er 8 m høj og 15 m lang, ses øverst 2—3 m Finsand, som hist og her er gennemsat af smaa Spring. Øverst i Sandet ses tynde Lag af stenfrit Ler; men den nedre Del af det er lerfrit, og her findes der skraalejrede Banker. Nederst ligger ca. 6 m groft

Rullestensgrus, der er ganske uforstyrret. Nordøstvæggen, der omtrent er helt tilskredet, bestaar udelukkende af Rullestensgrus, da det overliggende Sand er rømmet af. Den Smeltevandsstrøm, der har aflejret baade Finsandet og Rullestensgruset, er løbet fra Sydøst mod Nordvest, da mange flade Sten i Gruset hælder mod Sydøst, og Skraalagene i Sandet hælder mod Nordvest. Hele Lagserien

S. A. Andersen fot.

Fig. 3. Sydvæggen i Grusgraven ved Bredspjæld Gd.

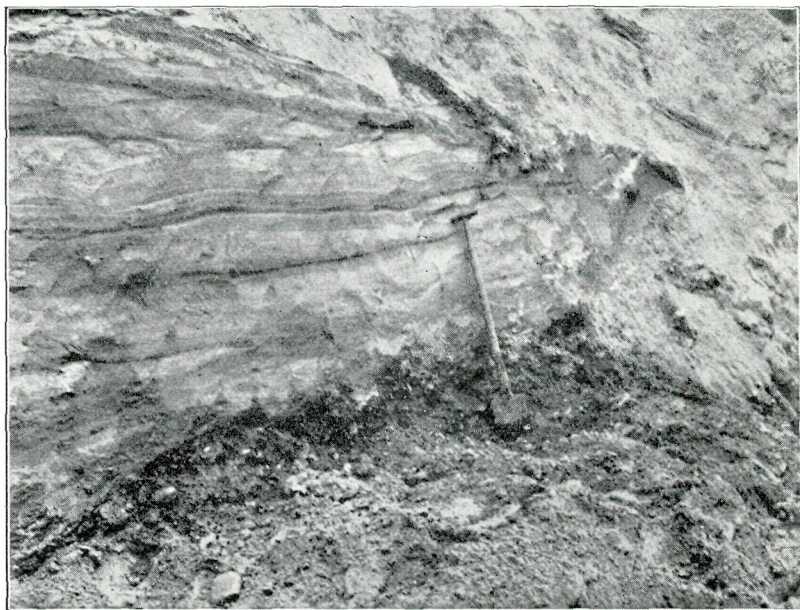
Varvigt Sand og — midt i Billedet — varvigt Ler over Rullestensgrus.

var med den nævnte Undtagelse fuldstændig fri for Forstyrrelser. I Grusgravens Sydvestvæg, omtrent helt henne ved Vejen over Aasen, er der ved Gravning fundet et knapt 2 m mægtigt Lag af varvigt stenfrit Ler, der hvilede paa Gruset (se Fig. 6, Side 77).

Den anden Grusgrav er anlagt østligst i Nordenden af Skaarets Bund. Her i denne Grav er der tidligere af S. A. ANDERSEN fundet varvigt Ler overlejrende Gruset. Under 0,2 m Sandmuld ligger knap 1 m stenfrit Ler med tydelige Varv (se Fig. 6), som nedefter gaar over i ca. 0,5 m Finsand, der atter hviler paa 1,5 m Rullestensgrus.

Den tredje Grusgrav, ved Bredspjæld Gd. (Fig. 3), er beskrevet af K. RØRDAM i 1893 (S. 56—57). I Grusgravens Sydøstvæg findes

nu et Profil, der er 12 m højt og 30 m langt. Under 1 m Moræneler ses 4—5 m Finsand, der flere Steder viser ensidig bølgeformig Lejrning, og derunder følger med brat Grænse ca. 8 m Grus med talrige tynde, svagt mod Nordvest hældende Lag af Sten. Stenenes og Skraalagens Hældninger viser ogsaa her, at den aflejrende Smeltevandsstrøm er løbet fra Sydøst mod Nordvest, altsaa paa langs

S. A. Andersen fot.

Fig. 4. Detailbillede fra Sydveggen i Grusgraven ved Bredspjeld Gd. Finsand med tynde Lag af fedt stenfrit Ler, hvilende paa Rullestensgrus.

ad Aasen. Nederst i Finsandet findes en 1 m mægtig Zone med tydelige Vinterlag (Fig. 4).

Paa den anden Side af Havelse Aa fortsætter Aasen som den ca. 1,5 km lange og 300 m brede Lundebakke, der til at begynde med løber mod Nord, men som snart drejer i en stor Bue om i vestlig og senere i sydvestlig Retning. Fra Vestenden ved Grimstrup fortsætter en lavere ca. 600 m lang og 100 m bred Udløber, Gavlhøj, lige mod Vest. I dette Afsnit af Aasen findes der kun ved Grimstrup Grusgrave, der giver Oplysninger om Aasbakkens Opbygning. De er tidligere omtalt af V. MILTHERS (1935 S. 80): »Der er i denne Del af Aasen meget store Profiler med regelmæssig liggende fluvio-glaciært Sand, og Grus med en stor Mængde af Kalk-

sten og Flint«. Ved Vejen fandtes et Tværprofil med Retning omtrent Nord—Syd. Det var temmelig tilskredet. Nederst laa et Par Meter Finsand, der var overlejret af et ca. 4 m mægtigt Lag af Moræneler. I Graven Syd for det foregaaende findes ogsaa et Tvær-

Fig. 5. Profil i Vestvæggen af Grusgraven ved Ølsted. Nederst Rullestensgrus, derover Finsand, der overst indeholder Mellersvarv.

profil; det er 4—5 m højt paa det højeste Sted og 5—6 m langt. Det bestaar helt igennem af temmelig skarpt, groft, stenfrit, stærkt kalkholdigt, horisontallejret Sand.

Den tredje Aasbakke, Vibjerg, der er ca. 1 km lang og 2—300 m bred, har en temmelig konstant Højde mellem 28 og 30 m o. H. og slutter sig til det vestlige Højdedrag, der strækker sig ned til Havelse Ml. Ved Ølsted breder Aasen sig ud til en Terrasse, der naar op til en Højde af ca. 24 m o. H. Her i denne Terrasse har Kalksandstens-

fabrikken en Grusgrav (Fig. 5), der tidligere er omtalt af V. MILTHERS (1909 S. 40). I Gravens Sydvæg, der er ca. 14 m høj og 20 m lang, fandtes under ca. 5 m Finsand, hvori der ligger talrige skraalejrede Banker, ca. 9 m groft Sand med 1—2 m mægtige Lag af Rullestensgrus. Den aflejrede Strøms Retning lod sig bestemme med Sikkerhed baade i Finsandet og i Gruset. Den er løbet fra Øst mod Vest; altsaa paa langs ad Aasen ligesom i alle de andre Profiler i Aasen.

Endelig findes umiddelbart Syd for Ølsted en ret betydelig, langstrakt, temmelig uregelmæssig Bakke, Flækkehøj, der mod Vest gaar jævnt over i det omgivende Landskab. Den synes at danne en Fortsættelse af Aasen, og man har da ogsaa tidligere ment, at den var en Aasbakke (K. RØRDAM 1893). Det er imidlertid vanskeligt at finde andre Holdepunkter for denne Antagelse, som da ogsaa i nyere Tid er forladt (V. MILTHERS 1933).

Bakkeryggens Stratigrafi og Oprindelse.

Som det fremgaar af ovenstaaende Beskrivelse, er Bakkeryggen ganske overvejende opbygget af uforstyrret fluviatilt Materiale og viser gennemgaaende en ensartet Opbygning. Inderst og nederst bestaar Aasen af en Kærne af Rullestensgrus, og derover følger fint Sand. I den nederste Del af Finsandet lige over Gruset findes flere Steder et underordnet Lag af varvigt, stenfrit Ler eller Finsand med tydelige, temmelig uforstyrrede Vinterlag. Over det hele findes mange Steder et Dække af Moræneler. Naar derfor RØRDAM (1893 S. 56) angiver, at Aasen har en Kærne af Diluvialsand omgivet af en Kappe af Rullestensgrus, kan dette maaske skyldes, at Gravene paa det Tidspunkt ikke har været ført saa dybt ind i Aasen, at Gruskærnen var blevet afdækket.

Rullestensgruset har sin største Mægtighed i Sydøstenden af Strø Bjerg og tilsvarende er Sandlaget over Gruskærnen her saa tyndt, at Gruset stikker igennem og kommer frem i Dagen paa Oversiden af Aasen. Her findes da et Aascentrum. Mod Nordvest op imod Grimstrup sænker Grusets Overflade sig samtidig med at Kornstørrelsen aftager (se Tabellen Side 76), og i Grusgravene ved Grimstrup er der overhovedet kun iagttaget Diluvialsand. Paa begge Sider af Skaaret, hvor Aasen er plateauformet, dækkes Gruset af Finsand med Vinterlag og varvigt Ler, som danner et bredt Bælte tværs over Aasen tæt Nordvest for Aascentret.

For bl. a. nærmere at faa undersøgt, om dette Sand ved Grimstrup er den distale Del af Rullestensgruset i Sydøstenden af Aasen, eller om det er sammenhørende med det overliggende Finsand, er der udtaget nogle Sandprøver baade fra Rullestensgruset og fra Finsandet i Grusgravene Øst for Skaaret og ved Bredspjeld Gd. samt ved Grimstrup. Disse Prøver er sigtede, og de enkelte Fraktioner er vejede og opført i Tabellen S. 76. Procenttallene for Sigteanalyserne af Sandet fra Rullestensgruset kan ikke direkte sammenlignes med de øvrige Procenttal, da alle Sten, der er større end ef Dueæg, er pillet ud af Prøven fra Grusgravene ved Bredspjeld Gd.; og Prøven fra Grusgraven Øst for Skaaret er skrabet ud af Mellemrummene mellem de større Sten. For at bøde herpaa er NM (Normalmaksimum, sml. HELGE NELSON, 1910, Side 21) for Stenene opført i Skemaet. Det fremgaar tydeligt af Tabellen, at NM er størst i Sydøstenden af Aasen og aftager jævnt imod Nordvest til Grimstrup. Dette stemmer overens med, at den aflejrende Strøm er løbet fra Sydøst mod Nordvest, saaledes som alle de direkte Iagttagelser i Profilerne har vist.

Paa Grundlag af den store Mængde af Kalk og Flint er det da ogsaa tidligere udtalt, at Rullestensgruset maatte være aflejret af en Strøm, der var kommet fra en Retning mellem Øst og Syd (V. MILTHERS 1935 S. 78). I stærk Modsætning til dette store Kalkindhold udviser de finere Fraktioner overraskende ringe Kalkprocenter. Dette skyldes antagelig, at Kalkblokkene kun er blevet transporteret ganske kort, og derfor kun i ringe Grad er blevet finmalet, og Analyserne viser da ogsaa, at Kalkindholdet i de finere Fraktioner er større, jo længere mod Nordvest i Aasen Prøven er taget¹⁾.

De to Prøver af Finsandet Øst for Skaaret og ved Bredspjeld Gd. har et Kornstørrelsemaksimum omkring 0,15 mm, og Kalkindholdet er forholdsvis større end i de tilsvarende Fraktioner i Rullestensgruset, hvilket tyder paa, at det er transporteret længere af Smeltetvandet.

Sammenligner man nu Sandet fra Grimstrup med disse Prøver, vil man bemærke, at det foruden ved sin større Kornstørrelse ogsaa adskiller sig tydeligt fra Finsandet ved Kalkens procentvise Fordeling i Fraktionerne, mens den stemmer overens med Fordelingen i Sandet

¹⁾ Grimstrup danner dog med Hensyn til Fraktionerne 0,20—0,15 en Undtagelse, hvilket muligvis skyldes en Tilførsel af mindre kalkholdigt Sand af denne Kornstørrelse, som derved foraarsager et særligt Maksimum i nævnte Fraktion.

Kornstørrelse i Millimeter.

		NM	> 1,0	1,0-0,5	0,5- 0,25	0,25- 0,20	0,20- 0,15	0,15- 0,10	< 0,10
Ø. f. Skaaret..	Grus	15	39,2	40,4	18,2	1,5	1,2	0,4	0,2
- - -	Sand		0,0	0,3	6,9	12,6	35,9	25,6	18,1
Skaaret.....	Grus	6	—	—	—	—	—	—	—
Bredspjeld Gd.	Grus	4	72,6	20,5	6,1	0,5	0,3	0,1	0,1
- - -	Sand		0,0	0,1	1,7	9,4	38,5	31,2	20,2
Grimstrup.....	Sand	(0,5)	8,3	30,2	34,1	8,5	10,7	5,5	2,7
Ølsted.....	Grus	3	7,8	43,3	32,6	7,8	5,7	2,1	0,7
-	Sand		0,0	0,5	59,6	20,4	11,3	4,3	3,9

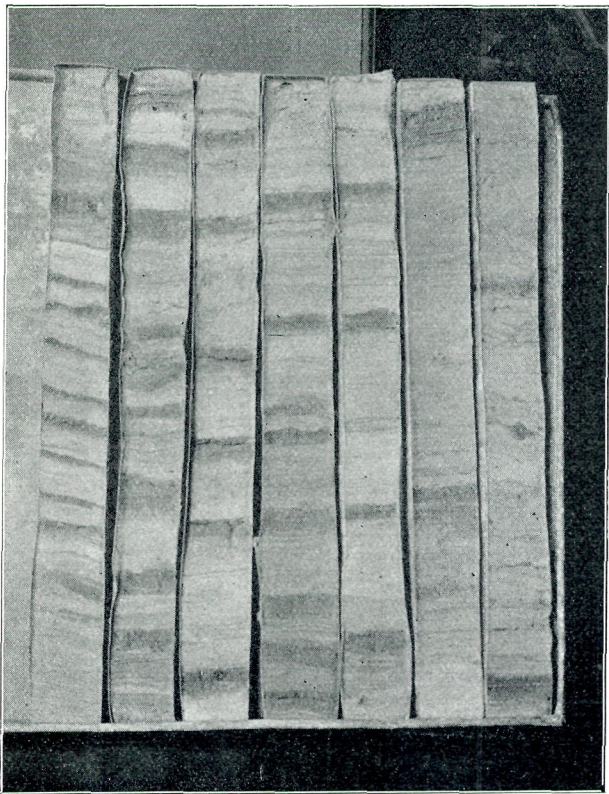
Indhold af CaCO₃ i Fraktionerne.

		> 1,0	1,0-0,5	0,5- 0,25	0,25- 0,20	0,20- 0,15	0,15- 0,10	< 0,10
Ø. f. Skaaret....	Grus	—	10,8	4,0	3,8	—	—	—
- - -	Sand	—	(4,8)	19,2	2,8	—	—	—
Bredspjeld Gd. ..	Grus	—	11,8	5,0	4,0	—	—	—
- - -	Sand	—	—	12,8	6,8	4,0	—	—
Grimstrup.....	Sand	19,5	16,5	7,0	3,5	4,8	—	—
Ølsted.....	Grus	—	10,0	4,3	3,5	—	—	—
-	Sand	—	10,0	2,5	2,5	2,8	—	—

fra Rullestensgruset. Man maa efter dette gaa ud fra, at Sandet ved Grimstrup er sammenhørende med Rullestensgruset i Sydøstenden af Strø Bjerg, og altsaa udgør de tilsvarende distale, fine Aflejringer.

Yderligere er der fra Grusgraven ved Ølsted udtaget to Prøver af Sand; den ene af det grove Sand umiddelbart over Rullestensgruset; den anden af Finsandet, der øverst indeholder Mellersvarv. Disse to Prøver er ligeledes sigtede, og Kalkindholdet i Fraktionerne er blevet bestemt. Det grove Sand har et Kornstørrelsesmaksimum, der ligger højere end i Sandet fra Grimstrup, og Kalkindholdet er ligeledes betydelig lavere end i dette, og svarer nærmere til Sandet i Rullestensgruset Øst for Skaaret. Dette kunde, sammen med det store Stenindhold i Graven tyde paa, at Sandet ved Ølsted stammer fra et Aascentrum, der ligger nærmere end det i Østenden af Strø Bjerg. Det vil være rimeligt at søge dette Aascentrum i Gavlhøj, hvor der er fundet Rullestensgrus ved Kårteringen, og hvor de Sten, der findes paa Overfladen, har en betydelig Størrelse.

Som man vil se af Tabellen S. 76, er Finsandet fra Terrassen ved Ølsted baade betydelig grovere og bedre sorteret end Finsandet i Strø Bjerg. Da man som Følge heraf ikke har Sikkerhed for, at de to Sandaflejringer er aflejret samtidig og i Sammenhæng,

S. A. Andersen fot.

Fig. 6. Lagsrier af varvigt Ler. Til venstre ses Serien fra Bredspjeld Gd. Derefter de to Prover fra Grusgraven i Skaaret. De øvrige fra Grusgraven Ost for Skaaret. Lagsrierne er 50 cm lange.

kan den Mulighed ikke afvises, at Terrassen er en Erosionsterrasse.

En særlig Interesse knytter sig til det stenfri varvige Ler, der er fundet flere Steder. Varvene fremtræder meget tydeligt med skarpt markerede mørke Vinterlag, der som Helhed er særdeles velbevarede og uforstyrrede (Fig. 6); deres Tykkelse kan være ret betydelig, op til 4 cm, men i Almindelighed er de langt tyndere. Da det er aflejret paa rolige Steder i Smeltevandstunnelen, skulde

man ikke vente at finde større Overensstemmelser mellem Varvdiagrammerne. Gaar man imidlertid ud fra, at det nederste Vinterlag paa de forskellige Lokalteter er det samme, finder man dog

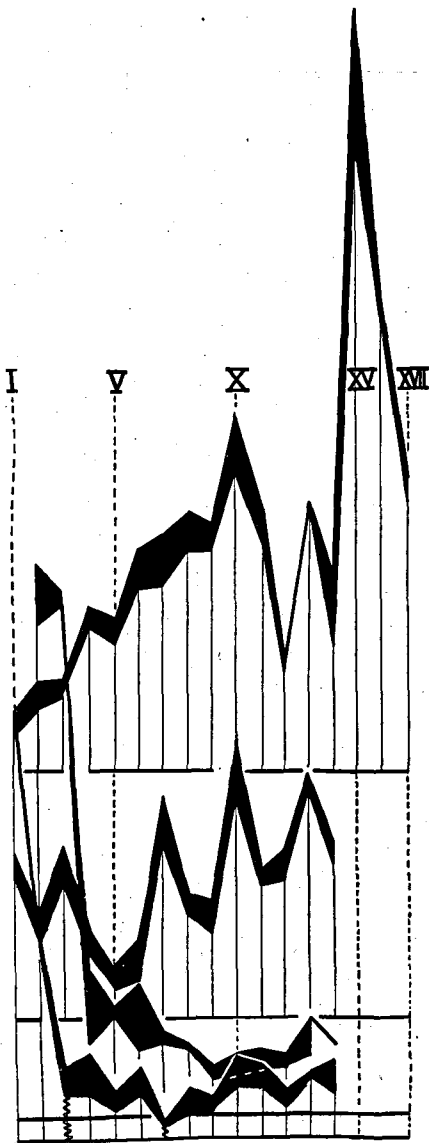

Fig. 7. Diagram af Varvene i Aasen.
A: Øst for Skaaret. B: Skaaret. C: Bredspjeld Gd. $\frac{1}{3}$ nat. Størrelse.

en bedre Overensstemmelse end man skulde vente, særlig mellem Diagrammerne fra Bredspjeld Gd. og fra Graven Øst for Skaaret (Fig. 7). Efter dette er det maaske tilladeligt at slutte, at det stenfri Ler er aflejret paa det samme Tidspunkt paa de tre Lokalteter, og at Aflejringen er foregaaet i Løbet af et Tidsrum af mindst 16 Aar.

Om Moræneleret paa Aasens Overflade skriver RØRDAM 1893 (S. 57): »Ligeledes fandtes paa Aasen hist og her Pletter af Moræneler, der gjorde Indtrykket af at være pressede op imod Aasens Sider uden ganske at have overdækket den noget Steds«. Ved Karteringen har det vist sig, at Moræneleret netop de fleste Steder danner en fuldstændig Kappe over Aasen. Endvidere er der intet Steds i Aasen fundet Spor af nogen Oppresning af Moræneler i Aasens Kærne, og Paalejrningen af Morænelerskappen har heller ikke forårsaget nogen Forstyrrelse i Aasens Lag og stammer da sikkert fra Isen, der dannede Tunnelens Tag og Vægge.

Efter hvad Profilerne viser, er Aasen i det hele taget opbygget af ganske uforstyrret

Materiale; og kun i Profilet Øst for Skaaret er iagttaget ubetydelige, lodrette Forkastninger, der gennemsætter de øverste 2 à 3 m Finsand. Da Bakkerækken er aflejret af en Flod, der er kommet fra Sydøst, og da denne har haft et Vandspejl liggende højere end Omgivelserne, maa man slutte, at Strø Bjerger, ligesom de fleste andre Aase, er aflejret i en Kanal i Dødis; thi ellers vilde en saadan langstrakt, rygformet delvis krummet Dannelse være blevet forstyrret eller helt ødelagt af den fremadskridende Is.

Aasens Dannelse maa da i Overensstemmelse med Iagttagelserne være foregaaet paa følgende Maade. Mens Isen endnu har været i Bevægelse, har der løbet en Smeltevandsstrøm fra Tunneldalstrøget gennem Furesø og Farumsø mod Nordvest Syd om Lyng og Uggeløse og op igennem Lystrup Skov, hvorved Tunneldalen, Lystrup Dalen, fra Farum op til Strø Bjerger, er blevet dannet (V. MILTHERS 1935 S. 82). Senere har Isen mistet sin Bevægelse i Omegnen af Strø Bjerger, og i den Del af den subglaciale Kanal, der nu var omgivet af Dødisen og som fik anselige Dimensioner, er Aasen blevet aflejret.

Kærnen af Rullestensgrus, der maa være den ældste Del af Aasen, er sandsynligvis aflejret paa to forskellige Tidspunkter. Til at begynde med har Grænsen mellem

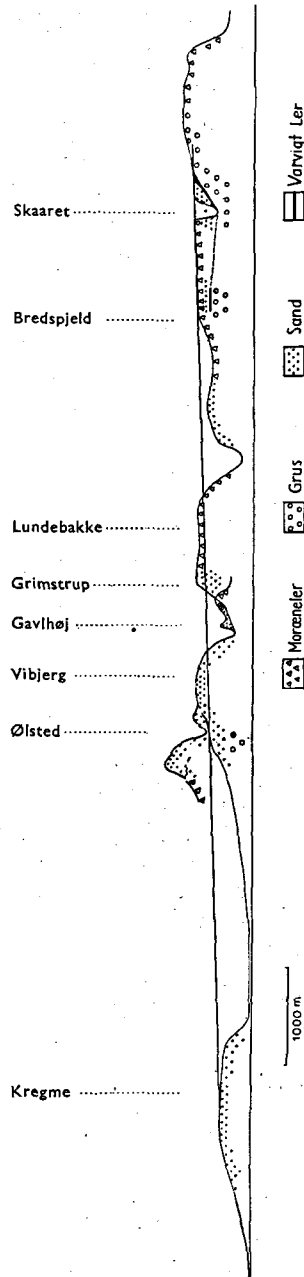

Fig. 8. Længdeprofil af Strø Aasen projiceret ind paa et Sydøst—Nordvestgaaende lodret Plan. Højden forstørret 20 Gange i Forhold til Længden. Aasens geologiske Ophbygning skematiseret. (Tegnet efter Geodætisk Instituts Maalebordsblad Nr. 2827).

den døde Isbræmme og den levende Is ligget ved Gavlhøj. I Løbet af denne Tid er Rullestensgruset i Gavlhøj og Vibjerg blevet aflejret tilligemed den største Del af Sandet i Vibjerg. Derefter er der sket en Tilbagerykning af Grænsen for den levende Is omtrent til Gjørløse Aa, og i Dødisen Vest herfor er Rullestensgruset i Strø Bjerg og det distale grove Sand ved Grimstrup aflejret. I Løbet af det følgende Tidsrum,

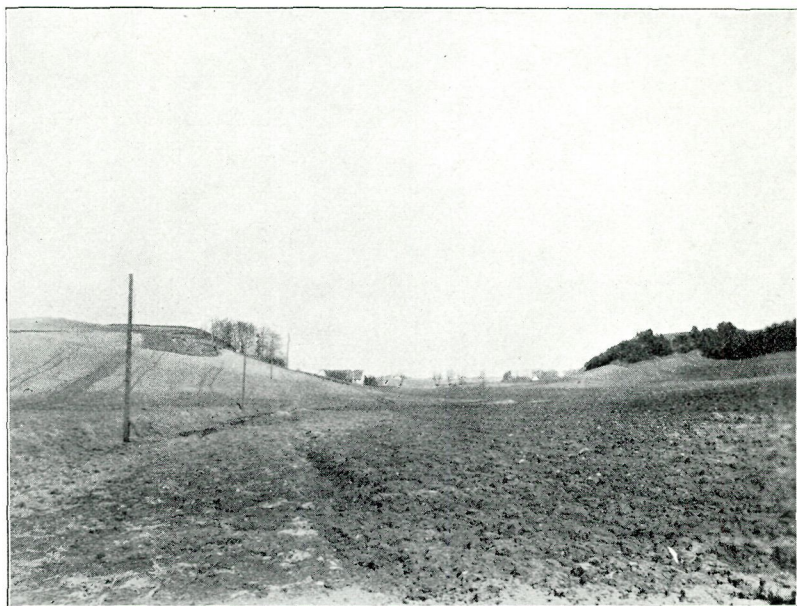

Fig. 9. Skaaret, set fra Vejen Syd for Aasen.

der ifølge Varvene har været i mindst 16 Aar, er der løbet forholdsvis smaa Mængder Vand igennem Smeltevandstunnelen, og der er da aflejret stenfrit Ler og Finsand indeholdende tydelige Vinterlag. Derefter er Mængden af Smeltevand igennem Tunnelen gradvis igen blevet større, og Finsandet øverst i Strø Bjerg er blevet aflejret.

Paa dette Tidspunkt har Vandstanden imidlertid kun haft en Højde af 32 m o. H. Øst for Skaaret. Som Følge af den lavere Vandstand er Finsandet aflejret helt op til Vandoverfladen, og Aasen er derfor paa visse Strækninger udformet som en Planaas. Dette har en særlig Interesse, da der tidligere kun er beskrevet een Planaas her fra Landet, nemlig Mogenstrupaasen, der bl. a. i Fruens Plantage er udformet som en Planaas (S. A. ANDERSEN 1931

S. 141). Foruden i Strø Bjerg er Aasen i Virkeligheden ogsaa udformet som en Planaas i en Del af Vibjerg, men her er den aflejret op imod Højdedraget Syd for Ølsted og fremtræder derfor som en Terrasse. Forlænger man Terrassefladen paa Strø Bjerg mod Nordvest, ser man, at den med et Fald af 1:1000 meget nær falder sammen med Terrassefladen ved Ølsted og Bunden af den sen-glaciale Kregmedal (MILTHERS 1935 S. 110). Sandsynligvis er derfor Planaasen, Terrassen ved Ølsted og Kregmedalen samtidige og udformet af den samme nordvestgaaende Smeltevandsstrøm (sml. Længdeprofilet gennem Aasen, Fig. 8).

Efter Aflejringen af Aasen, eller muligvis samtidig med Varvenes Aflejring, har der dannet sig isdæmmede Søer paa begge Sider af denne, og i disse er der aflejret det stenfri Ler og det fine Søsand, der findes i anselige Mængder i det omgivende Landskab (V. MILTHERS 1935 S. 132). Skaaret (Fig. 9) maa da være dannet i Løbet af dette Tidsrum. Hele Dalens Karakter med de skarptskaarne Skrænter viser, hvad MILTHERS ogsaa gør opmærksom paa, at den er en senere Gennemskæring. MILTHERS har imidlertid forklaret denne Gennembrudsals Fremkomst ved at antage, at Smeltevandet fra en Syd for Aasen liggende Isrand langs Skjævingelinien skulde have skaffet sig Afløb ad denne Vej ud til det Nord for Aasen liggende Landskab. Det viser sig imidlertid, at Dalen kun er skaaret igennem de fine Sandaflejringer øverst i Aasen, men derimod ikke ned i det underliggende Rullestensgrus. Den Vandstrøm, der har udskaaret Dalen, behøver altsaa ikke at have været særlig kraftig, og kan endog blot have været en almindelig Bæk. Da vi i Isen paa begge Sider af Aasen paa dette Tidspunkt har haft Søer, er Skaaret antagelig fremkommet ved, at den Syd for Aasen liggende Sø har haft Afløb gennem Aasryggen paa dette Sted over i den nordlige, samtidig med at Vandstanden langsomt er blevet sænket, som Følge af at Dødisen smeltede bort i Ter-rænet.

LITTERATUR

- ANDERSEN, S. A.: De danske Varv. Geol. Fören. Förh. B. 50, S. 90. Stockholm 1928.
- Über die dänischen autochtonen und allochtonen Warven. Report of the 18. Skandin. Natur. Congress in Copenhagen, 26.—31. Aug. 1929. S. 170.
 - Nyere Iagttagelser over Afsmeltningens Forløb paa Sjælland. Medd. f. Dansk Geol. Foren. B. 7, S. 353—356. København 1929.
 - De sjællandske Varv. Medd. f. Dansk Geol. Foren. B. 7, S. 362—370.
 - Om Aase og Terrasser inden for Susaa's Vandomraade. D. G. U. II Rk., Nr. 54. København 1931.
- DE GEER, GERARD: Om rullstensåsarnas bildningssät. Sver. Geol. Unders. Ser. C. Nr. 173. Stockholm 1897.
- MADSEN, V.: Kortbladet Bogense. D. G. U. I Rk. Nr. 7. København 1900.
- Kortbladet Nyborg. D. G. U. I Rk. Nr. 9. København 1902.
 - Om den glaciale isdæmmede Sø ved Stenstrup paa Fyn. D. G. U. II Rk. Nr. 14. København 1903.
- MILTHERS, V.: Er Næstved—Mogenstrup-Aasen en Endemoræne? Medd. f. Dansk Geol. Foren. B. 2. Nr. 12. S. 89. København 1906.
- Kortbladene Faxø og Stevns Klint. D. G. U. I Rk. Nr. 11. København 1908.
 - Scandinavian Indicator Boulders. D. G. U. II Rk. Nr. 23. København 1909.
 - Grundlinjer i Isens Bortsmeltning fra Sjælland. Forh. 16. Skandin. Naturforskerømøte. S. 401. Kristiania 1916.
 - Nordøstsjællands Geologi. D. G. U. V Rk. Nr. 3. 1. Udg. 1922—2. Udg. 1935.
 - Israndens Tilbagerykning fra Østjylland til Sjælland—Fyn, belyst ved Ledeblokke. D. G. U. IV Rk. B. 2. Nr. 9. København 1932.
- NELSON, H.: Om randdeltan och randåsar. Sver. Geol. Unders. Ser. C. Nr. 220. Stockholm 1910.
- RØRDAM, K.: De geologiske Forhold i det nordøstlige Sjælland. D. G. U. I Rk. Nr. 1. København 1893.
- STEENSBY, H. P.: Om de danske Øers geografiske Udvikling i sen-glacial Tid. Publ. af E. STORGAARD. Geogr. Annaler. Stockholm 1925.